

Недоступен ни однин перевод.

Дарси таърих

## **Доктор Начиб: Мо Шуравиро берун кардем, ту хам покистониرو набиёр**

Мухаммад Начибулло – ин ном шояд барои насли чавон кам ошноост. Ў арбоби давлати, сиёси ва рохбари Хизби демократии халки Афғонистон, замоне дипломат, сардори Хадамоти амнияти давлати, котиби генералии КМ ХДХА буду 25 сол пеш дар чунин рӯзхое дар Кобул аз сӯйи Толибон вахшиёна кушта шуд (6.08.1947 – 27.09.1996). Ў зодаи шаҳри Гардез буд ва замоне, ки хамаги 49 сол дошт, дар Кобул манзили охираташро пайдо кард. Ў охирин рохбари тахти химоят ва дастнишондаи Иттиҳоди Шурави дар Афғонистон буд.

28 августи соли 1992 дар фурудгоҳи Кобул ҷанг идома дошт. Неруҳои ба ном мучоҳид ҳавопаймоҳои боркаши русиро ҳадаф қарор дода, тир меандохтанд. Ин ҳавопаймоҳо барои бурдани қормандони Сафорати Русия омада буданд. Дар ҳамон рӯз сафоратҳои дигар кишварҳо низ қормандонашонро аз ин кишвар берун бурданд. Тарафдорони Начибулло ва низоми дар гузашта ҷонибдори Шурави, ки аз ӯ химоят мекард, қисме фирор ва бархе ҳам таслими неруҳои ба Кобул воридшудаи муҳолифони давлат шуданд.

Ҷафат Начибулло ба ҷоёе нарафт. Ўро намояндагии СММ зери химоят гирифт ва дарбинои худ дар Кобул ҳаққи панохандаги дод. «Доктор Начиб»- он гунае ки дар матбуот аз вай ном мебуданд, то замоне, ки қотилон ба дунболаш наомаданд, дар ин бино мезист. Ин рохбари Афғонистон яке аз омӯзиш ва тарбиядидаҳои низоми Шурави буд, вале дар огози давраи ҳукумати аввали Толибон ба таври вахшиёна кушта шуд. Даврони рохбарии ўро бо гузашти вақт бисёре аз афғонҳо дар муқоиса бо замони рохбарии дигар ҳокимони Афғонистон як даври тилоии кишварашон медонанд, ки бешақ воқеият ҳам дорад.

Артиши 40-уми Шурави дар охири соли 1979 вориди хоки Афғонистон шуда, Ҳафизулло Аминро, ки 8 октябри ҳамон сол Нурмуҳаммад Тараки, Котиби генералии ХДХА-ро кушта, худ ба рохбарии ин хизб ва қурсии сарвариин Афғонистон нишаста буд, ба қатл расонида, намояндаи дигари ин хизб аз фраксияи парҷам - Бобрак Қормалро ба қурсии рохбари шинонд. Аммо таҷовузи Шурави ва бо омадани рохбари нав ҷанг дар

Афғонистон хатм нашуда, баръакс муковимат бо кувваҳои мусаллаҳи тарафдори вай ва низомии Шуравии воридшуда ба ҳоки ин кишвар бештар авҷ гирифт.

Аз байн панҷ сол гузашт, аммо поёни ҷангу ҳунрезии маълум набуд. Ба ин сабаб, мақомоти Кремл дар пайи иваз кардани Кормал ба нафари дигаре шуданд. Он замон Начибулло - сардори Хадамоти давлатии иттилоот ҳанӯз 40 –сола ҳам набуд ва шояд фикри роҳбари ба як ҳизб ва сарвари кишвар шуданро ҳам ба сар надошт. Зеро ба ҳизб барои вазифа не, балки эътиқоди устувор ба ормонҳои инқилоби демократи ба манзури сохтани як низоми ҳоми аз ҳукуку озодихоии тӯдаҳои мардум ва ормонҳои баланди инсонии пайваста буд.

Шоҳидон мегӯянд, ӯ пешниҳоди роҳбари Афғонистон шуданро борҳо рад карда буд, вале зеро фишори мушовиронаш аз Москва ноилоч қабул кардааст.

Соли 1992 Начибулло дар намоёндагии СММ паноҳандагии гирифт. Дар ин миён, Кобулро мучоҳидон таксим ва баробари ишғоли пойтахт бо якдигар ҷангро оғоз карданд.

Маълум шуд, Начибулло, ки Ғарб ёро то он вақт диктатор меномид, дар асл бо росткавли кӯшидааст бо ҳама аҳди сулҳ бандад, аҳзоби муҳолифро қонуни қунад, онҳоро ба ҳукумат роҳ диҳад, аммо ин ҳама барои гурӯҳаҳои ришдори аз кӯҳҳо фаромада қифоя набуд. Бо ин сабаб, демократтарин пешвои Афғонистон ҳам аз қудрат барқанор шуда, муҳолифони мусаллаҳба қудрат расида, кишварро ба минтақаҳо таксим ва дар ҳар яке низоми диктатурии ҳоси ҳамон маҳалро қори карданд.

Қашмақашии ин нерӯҳо муддати 4 сол давом кард, Начибулло, ки аз сахнаи сийёси берун рафта буд, фақат дар қунҷи хотираҳо монд, то вақте ки соли 1996 нерӯе бо номи Толибон ба Қобул нарасид. Роҳбарони мучоҳидони бо ҳам дар набард илоче ба қуз ба ихтиёри онҳо қузоштани Қобулу дигар минтақаҳои Афғонистон надоштанд. Толибон аз ҳамон оғози таъсис иборат аз қавонони душман ба ҳар қуна дастоварду таҳаввулоти илмию фарҳангии, ки қуфта мешавад, устодони покистони ва амриқои дар тӯли солҳо дар зехнашон ворид намуда, онҳоро бо эҳсоси нафрат ба ҳар падидаи низоми дуняви, ки тӯли солҳо дар Афғонистон шакл гирифта буд, тарбия кардаанд. Пас аз ҳуруҷи нерӯҳои Шурави, қонибдорони ин низом дар асл ба ҳоли ҳуд қузошта шуданд. Ҳаёломе бо номи Толибон дар ҳамон сол вориди Қобул шуду қирӯзиашро эълон кард ва ҳукумати онҳо то рӯзе давом дошт, ки 11 сентябри соли 2001 дар Нью -Йорк ҳамлае бо истифода аз 4 ҳавопаймои мусофирбар ба манораҳои Маркази тичорати қаҳони сурат нагирифт.

Хамон неруе, ки баъдтар дар ин хамлаи террористи гунахкор ва бадном шуд, соли 1996 ба Кобул омад. Барои саркардаҳои ин чунбиш рохбарони гурӯҳҳои пешинаи мучохидон, ки ҳар яке зери парчами созмоне боистифода аз вожаи исломи амал мекарданд, дар амри риоя ва иҷрои шариати исломи аз ҳад зиёд муътадил ва амалхояшон гайриисломи буд. Бо сабаби дарки пайомадҳои нохуб рохбарони гурӯҳҳое, ки 4 сол пеш фотехона ва бо шӯру валвала ворида пойтахт шуданд, ҳар ки ба ҳар сӯ гурехт.

Факат доктор Начиб - охири сарвари як кишвари муттаҳиди аз сӯйи онҳо аз макомаш барканоршуда, дар паноҳгоҳи худ-бинои намояндагии СММ дар Кобул бимонд.

Дар гузоришҳои марбути ин давра омадааст, ки ростгӯтарин аз рахбарони мучохидон - Аҳмадшоҳи Масъуд замони аз шахр берун бурдани нерухояш ўро ба якҷоя рафтан даъват кард, аммо Начибулло ин пешниҳодно напазирфт. Ў шояд намехост дар ҷои нав гаравгон шавад ё то охири лаҳзаҳо шояд бовар ва умедвори дошт, ки Толибон (ки мисли ў, аз кавми паштун ҳастанд) ба ў кордор намешаванд ва раҳмаш мекунанд. Аммо чунин нашуд. Толибон ба макоми дахлнопазирии дипломатии намояндагии СММ буданаш ҳам эътибор надоданд. Аҷал дар либоси Толибон шаб ба ҷустуҷӯяш омад ва котилон ўро бо бародараш Аҳмадзай ягона шахси ҳамроҳаш дастгир карданд. Начибулло, ки як марди ҷисман кавӣ буд, бебокона ба сӯйи котилон шитофт, ҳатто тавонист яке аз онҳоро ҳалӣи силоҳ кунад, аммо неруҳо нобаробар буд. Толибон Мухаммад ва Аҳмадзайро баста, аз бинои намояндагии СММ берун бурданд ва ҷанд соат бераҳмона азобашон доданд. Ҳамин неруҳои акнун бори дигар дар Афғонистон ба қудратрасида буданд, ки президенти пешини Афғонистонро аз пойҳояш дар пушти мошин баста, мисли сайди шикоршуда рӯйи замин овезон то алашонро баровардан, дар ҷодаҳои шахр ба ҳар сӯе кашиданд. Сипас, ҷасади ҳаробшудаи Начибро дар яке аз хиёбонҳои Кобул ба сутуни ҷароғаки роҳ овезон карданд ва он ҷанд рӯз нишоне аз бераҳмии ин чунбиш дар пойтахти Афғонистон буд.

Сарнавишти шахсе, ки то охири соати дар қудрат будан, аз сулҳ ва ваҳдати кавмҳои афғон сухан мегуфт, бо ин ғоҷеа ба поён расид. Дар рӯзҳои 25-солагии марғаш дар интернет навори суханронииаш дар ҷаласае гузошта шуд. Аз рӯйи мазмун он марбути соли охири рохбарииаш аст. Барои дарки эҳсосот ва самимияте, ки дар паём ҳаст, онро бо садои ҳуди ин шахсияти сиёсии Афғонистон бояд шунид. Аммо бовар дорам, матни он ҳам барои ошноӣ бо авзои он рӯзҳо ва шинохти рӯйдодҳои имрӯзи Афғонистон аз аҳамият ҳоли нест.

### Аз паёми Начибулло ба сарони кавму миллиятҳо:

«...Ва гуфтанд, ки Шуравихо ба инчо омаданд, мо чиход кардем. Шурави биравад, чангро хатм мекунем. Инак Шуравихо аз кишвар рухсат шуданд (вале муковимат, чангу хунрезихо идома дорад)...

Барои ман дар хатҳо навишта буданд, ки афғонияти худро ба анҷом бирасон. Боз мо ҳам кавли афғонияти худро ба ту метем (медихем) Ма, ки кавли афғонияти худро анҷом додем, ҳоло кучо шуд кавли афғонияти инҳо? Хуб, Шуравихо ҳам (аз Афғонистон) баромаданд. Холи саволи сеюм матраҳ аст, ки Начиб ин чавкиро барои мо ило бита. Хар вақте чавкиро ило кард, ана ҳамон рӯз сулҳ меояд.

Хуб, бародарони азиз, пас ин кулли ҷанг ба зарфи 11 сол, ки яку ним миллион кушта дод, як миллиону 300 ҳазор маълулу захми гузошт, ин ҳама ба хоҳири як курси буд? Хуб, ин ҳама аз аввал мегуфтед.

Барои ман савол пайдо меша, барои шумо ҳам ин савол пайдо шава, роҷеъ ба салоҳияти ин сарони танзимҳо (гурӯҳҳо) як саволияти қалон бигзорем. Чанд рӯз қабл яке аз сарони ин танзимҳо гуфт (фаҳмидам, ки аз роҳи дигар натавонистанд қудратро бигиранд, на Чалолободро гирифтанд, на Хустро гирифтанд, на Кандаҳорро гирифтанд, на қадом ҷойи дигарро ба даст наоварданд), ҳоло даст дароз карданд, ба тарафи ки? Ба тарафи Шуравихо. Аз Шуравихо яке аз сарони танзимҳо тақозо мекунад, ки Начибро бихоҳед, шояд дар аҳбор ҳам шунида бошед, ки аз Начиб бихоҳед чавкиро ило бикунед, ба мо ин қудратро тақлим кун. Қазовати инро ба шумо месупорем.

Бо ман музокира намекунанд, ки ин дастнишондаи Шуравист, тарафдори Шуравист, вале худ даст дароз мекунанд, аз унҳо гадои мекунанд, қудрат меҷаҳанд. Меғӯянд, моро ба курси биншон ба ҷойи Начиб. Аз кавли ҳуди эшон, аз дӯстони гарби ҳам ҷунин тақозо кардаанд, то онҳоро ба қудрат расонанд. Ина холи қазовата ба шумо месупорем.

Қобул, пойтахти кишвари шумо ҳам ҳаст, ҳоло пойтахтатонро ба ҳок яқсон насозед ва мардуми онро ба зерӣ поятон ба қатлу қитол – қушторҳои бераҳмона ва пур аз қасоват набуд нақунед. Заминаи музоқирот бо қумондонҳо ва давлат омода гардад. Ман тақозо мекунам, ки ҳамаи қумондонҳоро (бо даъват) аз тариқи радио ва телевизион... қамонат

мекунам, ҳеҷ гапе воқеъ намешавад. Чаҳон онҳоро мешунавад, мардуми афгон инро хоҳад шунид, агар мӯйи сари яке ҳудое нахоста, кам шава, дар ин ҷо бадномӣ таърих мешавад, маъсиҳати ҳудро бадном намекунам, ки оштиро эъдом карда бошам, мисли он нафароне, ки дар таърих ба мардум касам ёд мекарданд ва Куръон имзо мекарданд, вале боз мардумро меҳостанд ва инҷо мекушанд.

Бо замонат инҷо биёянд, бо эҳтироми музокирот оянд. Муҳим нест, ки ба натиҷае, тасмиме бирасем, мо таслими онҳоро намехоҳем, намеғӯем, ки силоҳ ба замин бигзоред. Барои мусолиमत оянд, ба ҳайси як нерӯи бо мо мусовӣ (баробари мо) менишинанд ва суҳбат мекунанд. На ба хоҳири онки биёянду узрҳои карда бошанд, ҳеҷ!

Ба сари масоиливатанию мардумии ҳуд суҳбат мекунам, ки чи масъулиятҳои бузург азими таърихи дар ин даврони ҳассосу душвор ва мушибатборӣ пур аз ғаму андуҳи мардуми Афғонистон бар уҳдаи мо гузошта шудааст. Биёянд, маслиҳат мекунам, ки дар ҷунин як маҷлис ё ҷойи дигар зону ба зону менишинему суҳбат мекунам, ки роҳи муширо пайдо бикунем. На танҳо бо иртиботи онҳо, балки дар иртибот ба ҷамъии масоили қуллии ватани, дар иртибот ба Ҳукумати марказиву ҳукуматҳои маҳалли дар ҳар вилоят, дар умуми кишвар суҳбат анҷом медиҳем. Ин аст назариёти ман, қадомаш ба зиёни шумост, ҳудое нахоста? Қадом яке обрӯи иззати шуморо поин меорад? Қадоме ба ҳайри саломати шумо нест?

Бо иҷрои ин ғаллоқ бадномии мо ба ҳастӣ Ҳудое нест мешавад, агар на, бори осмонро болои шонаҳоям бигзоред, ман барои бардоштани ҳозир ҳастам.

Ҳидоятӣ дастурро бояд мардум бита, на ҳуқом, салотин ва подшоҳӣ. Шояд фикр мекунанд, мардуми афгон вучуд надошта бошад? Барои ман, арзишу қимати лаълу ҷавоҳири лочуварду зевару зинати ин ватан, шумо мардуми ман ҳастед. Аз ин хотир, то ҷое, ки ба ман вазифа ва масуният мегузоред, умедвор ҳастам, ки аз иҷрои ин вазифа дар ин лаҳзоти ҳатир ва душвор берун бароям ва хидмати шуморо анҷом дода бошам.

Азизу дилбанду фарзанди ҳудро аз байн бурдан, ба ғаму андуҳ ва нолаву фарёдӣ мардум ва модарон ҳукумат кардан ва дар охираш бигӯем, ки мо чиҳод кардем, мо ҷангро бурдем, пирӯз шудем? Ман намеғӯм, ки байни мо саломату маломате вучуд надорад. **Магар вақте ҷамъи мо Шуравиро ғуфтем, ки аз ин ҷо берун биравад, пас ту ҳам покистонири иҷозат наме дигар, арабири иҷозат надех инҷо, ҷенероли америкоӣ, мушовири америкоиро бо ҳуд инҷо набиёр. Мешинем, бо ҳам зону ба зону музокира мекунам.**

**Ё ту маломат меши, ё ман. Агар ма, руфакои ма ва хизби ман маломат шаванд, хозир ба хар гуна сарзаниш ва тавба хастем. Агар дигарон маломат шаванд, бояд чунин кореро кунанд.**

Агар инро хам намехоҳед, сари тамоми кудуратҳо ва душманиҳо санги бузург мегузорем, барои ин ки боло кардани кудурату ҳисобу мувоҳисот ҷанги моро ҳаллу фасл намекунад. Аз сари нав бар сари сулҳу сафору самимият хидмати якдигар мекунем то хидматгори мардуми худ бошем.

Ю. Солех